

HOTĂRÂREA JUDECĂTOREASCĂ: MIJLOC DE ÎNFĂPTUIRE A JUSTIȚIEI

COURT JUDGMENT: A MEANS OF ADMINISTERING JUSTICE

Nicolae BALAN, master în dr. și com. instit.,
Procuratura Anticorupție, Republica Moldova

E-mail: balan.nicolae1996@gmail.com

ORCID ID: 0009-0001-7298-7460

Dumitru CALENDARI, dr. în drept, lector univ.,
Procuratura de circumscripție Cahul, Republica Moldova

E-mail: dumitru.calendari@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8668-3345

Rezumat: *Articolul analizează complexitatea și importanța hotărârii judecătorești ca act esențial al desfășurării justiției. Hotărârea judecătorească reprezintă expresia autorității judiciare și are rolul de a soluționa litigiile prin aplicarea corectă a normelor juridice. Hotărârea implică atât raționament logic, cât și voință juridică, fiind rezultatul unui proces riguros de evaluare a faptelor și aplicare a legii. În plus, are o valoare educativă și consolidează ordinea de drept și încrederea în justiție. În cele ce urmează, evidențiem distincțiile dintre hotărâre, sentință, decizie și încheiere, subliniind caracterul executoriu și definitiv al hotărârilor judecătorești. Astfel,*

hotărârea nu este doar o concluzie juridică, ci un act solemn cu implicații sociale, juridice și culturale profunde, fiind fundamentul funcționării unui stat de drept.

Cuvinte-cheie: *hotărâre judecătorească, justiție, stat de drept, raționament juridic*

Abstract: *This article examines the complexity and significance of court judgments as a crucial aspect of the administration of justice. The court judgment represents the expression of judicial authority and serves to resolve legal disputes through the correct application of legal norms. It involves both logical reasoning and legal will, being the result of a rigorous process of fact evaluation and law application. Furthermore, it has educational value and reinforces the rule of law, as well as public trust in the justice system. The article also highlights the distinctions between judgment, sentence, decision, and ruling, emphasizing the enforceable and final nature of judicial decisions. Thus, the court judgment is not merely a legal conclusion but a solemn act with profound social, legal, and cultural implications, forming the foundation of the rule of law.*

Keywords: *court judgement, justice, rule of law, legal reasoning*

Instrumentul juridic numit *hotărâre judecătorească*, ca act de procedură la înfăptuirea justiției, își are și el istoria lui în dependență de perioadă, cultură, religie, diviziuni, curente, școli, doctrine și jurisprudență, iar complexitatea ce-l caracterizează astăzi și care o voi relata în continuare este rezultatul progresului tehnico-științific și a evoluției gândirii juridice.

Activitatea instanțelor de judecată în calitate de organe statale delegate cu atribuții exclusive în înfăptuirea justiției e guvernată de un singur scop: apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor. Realizarea acestui scop se manifestă prin pronunțarea unor acte judecătorești legale¹.

Hotărârile judecătorești sunt mijlocul prin care judecătorii se adresează justițiabililor și publicului larg, explicând temeiurile care au stat la baza concluziilor lor. Judecătorilor li se cere să pronunțe hotărâri în care ei își exprimă raționamentul individual, fără de care nu ar exista justiție. Eficiența înfăptuirii justiției este asigurată prin calitatea actului de justiție. Alături de încheieri și ordonanțe, hotărârea judecătorească este un act de dispoziție al primei instanțe emis în formă scrisă cu caracter individual, autoritar și obligatoriu, adoptat de către instanțele de judecată în baza legislației în vigoare în procesul examinării și soluționării cauzelor. Hotărârea judecătorească reprezintă un act de aplicare și realizare a dreptului. Normele juridice de ordin material și procesual sânt viabile numai în măsura în care instanța, prin aplicarea lor corectă la soluționarea litigiilor, menține ordinea de drept. Așadar, hotărârea judecătorească este un act procesual investit de lege cu putere executorie, care conține o dispoziție autoritară de proveniență statală referitoare la aplicarea normelor de drept în cazul unui raport juridic concret.

Doctrina românească consideră hotărârea judecătorească o operațiune logică și, în același timp, un act de voință. Operațiunea logică concretizată în cadrul unei hotărâri este rezultatul unui efort intelectual făcut de către judecător care trebuie să se conformeze legilor logicii în cadrul examinării circumstanțelor de fapt ale cauzei. Aprecierea probelor administrate în cadrul unui proces este de neconceput fără logică, altfel am putea avea concluzii greșite. Însă, nu doar logica este necesară pentru a formula o soluție justă. Judecătorul trebuie să aplice legea în privința faptelor stabilite în cadrul cauzei, iar aceasta nu poate fi făcută decât prin acte de voință.

¹ Caraman I. Consolidarea legislativă și aplicativă a puterii lucrului judecat. Chișinău, 2018.

Importanța hotărârii judecătorești rezidă nu doar în faptul de a fi soluționat un raport juridic litigios, dar și în rezonanța socială pe care o produce. Instituind ordinea de drept, o hotărâre judecătorească impune respect tuturor, astfel încât se consolidează conștiința juridică și încrederea oamenilor în justiție. Deci, hotărârii îi revine un rol de apărare a drepturilor, libertăților și intereselor ocrotite de lege, precum și un rol educativ¹.

Hotărârile judecătorești reflectă dreptul în stare dinamică, adică în acțiune. Eficiența aplicării actelor normative se reliefează doar în măsura în care instanțele de judecată pronunță hotărâri în baza legii².

În ceea ce privește natura juridică a hotărârii judecătorești, în realitate, hotărârea nu poate fi redusă la o simplă „schemă mentală” la care recurge în mod incontestabil judecătorul. Acesta trebuie să aprecieze însă și faptele petrecute în lumea exterioară și chiar probele administrate în instanță. Este evident că logica joacă un rol primordial în activitatea judecătorului, dar funcția acestuia nu este exclusivă. Judecătorul nu poate fi considerat o „mașină producătoare de sentințe” și nici „sentința ca un lanț de silogisme”.

Elaborarea hotărârii se realizează în cadrul unui proces deosebit de complex. În acest proces determinarea și evaluarea faptelor are și ea un rol deosebit de important. De aceea, nu rareori rolul judecătorului este asemuit cu acela al istoricului. Iată ce susține în această privință unul dintre cei mai reputați proceduriști latino-americieni: *„În căutarea adevărului, judecătorul acționează ca un istoric. Munca sa nu diferă fundamental de cea pe care o realizează cercetătorul faptelor istorice: adună documente, ascultă martori, caută părerea specialiștilor din diferite domenii ale științelor înrudite, trage concluzii din faptele cunoscute construind prin conexiune fapte necunoscute. În acest sens, magistratul este istoricul faptelor care au determinat procesul.”* Dar cum recunoaște același autor, asimilarea judecătorului cu istoricul nu poate fi niciodată totală sau „completă”. Într-adevăr, judecătorul nu se poate opri numai la o relatare pur descriptivă a faptelor, el trebuie să pună un diagnostic concret acestora, pentru ca apoi să le califice din punct de vedere juridic. De aceea, hotărârea finală a judecătorului nu este nici rezultatul exclusiv al unui simplu silogism și nici al unei investigații istorice. Cu alte cuvinte, hotărârea nu este un simplu fapt calificat juridic³.

Hotărârea judecătorească este rezultatul operei de înfăptuire a justiției și nu rezultatul unei opere de legalitate formală, iar această operă se realizează printr-o multitudine de acte voliționale. Hotărârea finală este ea însăși un important act juridic în elaborarea căruia logica joacă un rol foarte semnificativ, dar care se finalizează, în mod necesar, în acte de voință⁴.

În sistemul de drept actual, hotărârea judecătorească este subsumată nivelului contemporan de dezvoltare filosofico-culturală-politică a societății. În primul rând, hotărârea judecătorească este privită drept un act al puterii judecătorești. Conform Constituției Republicii Moldova⁵, art. 6 „În Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sânt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției”, art. 115 prevede că *„Justiția se înfăptuiește prin Curtea Supremă de Justiție, prin curțile de apel și prin judecătorii”*,

¹ Belei E. Exigențe față de hotărârea judecătorească. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr. 1-2, Chișinău, 2008, p. 91-96.

² Belei E. Exigențe față de hotărârea judecătorească. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr. 1-2, Chișinău, 2008, p. 91-96.

³ Couture E. J., Liebman E. T. Decisao e coisa julgada. In: Revista de Faculdade de Direito. Sao Paulo, 1945.

⁴ Leș I. Tratat de drept procesual civil. București, 2001.

⁵ Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12.08.1994. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro#

iar alin. (4) al aceluiași articol prevede: „Organizarea instanțelor judecătorești competența acestora și procedura de judecată sânt stabilite prin lege organică”¹.

De aceea, ca natură juridică, hotărârea judecătorească este deci un act juridic solemn (autentic), unilateral (deoarece reprezintă manifestarea de voință a unei singure „persoane” (autorități), anume instanța de judecată (chiar dacă este vorba de un complet colegial), deoarece instanța consfințește învoiala părților), de putere publică (pentru că este actul dat de puterea judecătorească în exercitarea funcției sale constituționale exprimând atributul de *ius dicere*, atribut ce derivă din puterea suverană a statului, *imperium*. Acest atribut este acordat prin Constituție puterii judecătorești) și emis de instanțele judecătorești, având caracter jurisdicțional și efecte specifice².

În interacțiunea cu instanțele de judecată, de multe ori auzim de noțiuni precum *hotărâre*, *încheiere judecătorească*, *decizie* sau *sentință*. Dacă în cazul hotărârilor, instanța de judecată vine cu o soluție în ceea ce privește o cauză anume, în cazul încheierilor, acestea se emit ca dispoziții ale primei instanțe sau ale judecătorului prin care pricina/cauza nu se soluționează în fond. Astfel, spre deosebire de hotărârea judecătorească, încheierea unei instanțe nu oferă o soluție. Prin urmare, dispozițiile primei instanțe sau ale judecătorului prin care pricina/cauza nu se soluționează în fond se emit în formă de încheiere.

Conform prevederilor Codului de procedură penală al Republicii Moldova, *încheierea* este hotărârea adoptată de către instanța de judecată până la darea sentinței sau deciziei³.

În cazul soluționării unor probleme simple, instanța poate emite încheiere fără a se retrage în camera de deliberare. O astfel de încheiere se consemnează în procesul-verbal al ședinței de judecată (încheiere protocolară). Încheierii i se dă citire imediat după enunț.

Decizia este o hotărâre prin care instanța se pronunță asupra apelului, recursului, precum și hotărârea instanței de apel și de recurs la rejudecarea cauzei⁴.

Sentința reprezintă hotărârea prin care cauza penală se soluționează în fond de instanța de judecată⁵.

În doctrină hotărârile judecătorești sunt clasificate după mai multe criterii. La unele clasificări se referă în mod expres sau implicit, chiar Codul de procedură penală, iar interesul abordării acestei probleme este nu doar de natură didactică, ci și practică, astfel că în continuare mă voi referi la cele mai importante dintre ele.

Capitolul VI din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, unde este reglementată punerea în executare a hotărârilor judecătorești, art. 466 stabilește că, hotărârea instanței de judecată într-o cauză penală devine executorie la data când a rămas definitivă⁶.

Prin urmare, hotărârile primei instanțe rămân definitive: la data pronunțării, când hotărârea nu este supusă apelului și nici recursului; la data expirării termenului de apel (*când nu s-a declarat apel în termen sau când apelul declarat a fost retras înăuntrul termenului stabilit*); la data retragerii

¹ Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12.08.1994. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro#

² Ivănescu G. Hotărârea judecătorească civilă. Analiză comparativă. NCPC-CPC 1865. București, 2014.

³ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003, Publicat: 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251 art. 699. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148961&lang=ro#

⁴ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003, Publicat: 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251 art. 699. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148961&lang=ro#

⁵ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003, Publicat: 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251 art. 699. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148961&lang=ro#

⁶ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003, Publicat: 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251 art. 699. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148961&lang=ro#

apelului și încetării procedurii de apel, dacă aceasta s-a produs după expirarea termenului de apel; la data expirării termenului de recurs, în cazul hotărârilor nesupuse apelului sau dacă apelul a fost respins (*când nu s-a declarat recurs în termen sau când recursul declarat a fost retras înăuntrul termenului stabilit*); la data retragerii recursului declarat împotriva hotărârilor menționate la pct. 4), art. 466 din Codul de procedură penală și încetării procedurii de recurs, dacă aceasta s-a produs după expirarea termenului de recurs; la data pronunțării hotărârii prin care s-a respins recursul declarat împotriva hotărârilor menționate la pct. 4), art. 466 din Codul de procedură penală¹.

În ceea ce privește hotărârile instanței de apel, acestea rămân definitive la data pronunțării deciziei în apel.

Hotărârea instanței de recurs împotriva hotărârii pe cauzele pentru care legea nu prevede calea de atac apelul rămâne definitivă, la data pronunțării acesteia, dacă: recursul a fost admis și procesul a luat sfârșit în instanța de recurs, fără rejudecare; cauza a fost rejudecată de către instanța de recurs, după admiterea recursului; cuprinde obligarea la plata cheltuielilor judiciare, în cazul respingerii recursului.

Hotărârile penale irevocabile reprezintă hotărârile judecătorești menționate *supra* rămase definitive, care nu mai pot fi atacate prin căile ordinare de atac (apel și recurs ordinar) și care au intrat în autoritate de lucru judecat. Odată cu rămânerea lor definitivă și irevocabilă, acestea devin obligatorii și executorii.

Importanța hotărârii judecătorești nu rezidă doar în faptul de a fi soluționat un raport juridic litigios, dar și în rezonanța socială pe care o produce. Instituind ordinea de drept, o hotărâre judecătorească impune respect tuturor, consolidează conștiința juridică și încrederea oamenilor în justiție. Deci hotărârii îi revine un rol de apărare a drepturilor, libertăților și intereselor ocrotite de lege, precum și un rol educativ².

Ca act jurisdicțional final al instanței de judecată, hotărârea este supusă respectării unor condiții de valabilitate. Acestea întrunesc exigențele procesuale referitoare la adoptarea și pronunțarea hotărârii, și anume³: hotărârea nu rezultă decât de la autoritatea căreia legea i-a atribuit împuternicirea înfăptuirii justiției; instanța care pronunță hotărâri trebuie să fie constituită în condițiile prevăzute de lege; hotărârea trebuie să fie deliberată de către judecători care au participat nemijlocit la examinarea pricinii în fond; hotărârea urmează a fi adoptată cu cel puțin majoritatea voturilor judecătorilor care au participat la examinarea pricinii; deliberarea în vederea adoptării hotărârii se cere a fi secretă; rezultatul deliberării trebuie să fie confirmat în scris, sub semnătura tuturor judecătorilor care au participat la examinare, chiar dacă au opinii separate; hotărârea se pronunță în public; hotărârea urmează a fi comunicată, precum și altor participanți la proces.

Hotărârea judecătorească trebuie să îmbrace formă scrisă, altfel existența ei nici nu ar putea fi concepută, deoarece nu s-ar putea realiza controlul judecătoresc, comunicarea, executarea etc. Pe lângă forma scrisă și afară de îndeplinirea unor cerințe de ordin literar, gramatical și estetic pe care o hotărâre judecătorească trebuie în mod imperativ să le întrunească, legea și tradiția juridică impune respectarea anumitor condiții de formă. Se au în vedere mențiuni din care să rezulte cine a soluționat cauza, când și cum a fost judecată etc., spre a stabili dacă s-au respectat toate măsurile de garanție sau principiile care guvernează procesul⁴.

¹ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003, Publicat: 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251 art. 699. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148961&lang=ro#

² Cojuhari A. Drept procesual civil. Partea specială. Chișinău, 2009.

³ Deleanu I. Tratat de procedură civilă. București, 2005.

⁴ Cojuhari A. Drept procesual civil. Partea specială. Chișinău, 2009.

Conform prevederilor art. 392 din Codul de procedură penală a Republicii Moldova, hotărârea judecătorească sub formă de sentință constă din partea introductivă, partea descriptivă și dispozitiv¹ [2].

În linii generale, partea introductivă conține informații despre dosar și proces, partea descriptivă conține prezentarea faptelor și analiza probatoriului, iar dispozitivul cuprinde concluziile instanței și măsurile dispuse. Hotărârea judecătorească, fiind expresie a puterii judecătorului de a tranșa litigiile, are forța recunoscută de lege de a se opune redeschiderii ulterioare a aceleiași judecăți, asigurând astfel stabilitatea și securitatea raporturilor juridice. Ceea ce s-a tranșat jurisdicțional se opune între părți cu valoare absolută, iar față de terți – cu valoarea unei prezumții relative împotriva căreia se poate face dovada contrară. Hotărârea judecătorească și efectele pe care le produce reprezintă instituții esențiale ale oricărui sistem juridic.

În concluzie, hotărârea judecătorească penală reprezintă actul final al instanței prin care se soluționează fondul cauzei penale, reflectând aplicarea legii la faptele constatate. Aceasta asigură transparență, motivare și legalitate în procesul de judecată. Importanța unei hotărâri bine întemeiate rezidă nu doar în respectarea drepturilor părților, ci și în garantarea încrederii societății în actul de justiție penală. Astfel, hotărârea penală nu este doar un instrument de sancționare, ci și un pilon esențial al statului de drept.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12.08.1994. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro#
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003, Publicat: 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251 art. 699. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148961&lang=ro#
3. Belei E. Exigențe față de hotărârea judecătorească. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr. 1-2, Chișinău, 2008, p. 91-96.
4. Caraman I. Consolidarea legislativă și aplicativă a puterii lucrului judecat. Chișinău, 2018.
5. Cojuhari A. *Drept procesual civil. Partea specială. Chișinău, 2009.*
6. Couture E. J., Liebman E. T. Decisao e coisa julgada. In: Revista de Faculdade de Direito. Sao Paolo, 1945.
7. Deleanu I. *Tratat de procedură civilă. București, 2005.*
8. Ivănescu G. *Hotărârea judecătorească civilă. Analiză comparativă. NCPC-CPC 1865. București, 2014.*
9. Leș I. *Tratat de drept procesual civil. București, 2001.*

¹ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003, Publicat: 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251 art. 699. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148961&lang=ro#